

Anmeldelser

Ole Borre og Jørgen Goul Andersen, *Voting and Political Attitudes in Denmark. A Study of the 1994 Election*, Århus: Aarhus University Press, 1997, 352 s., 248,00 kr.

Så kom den. Bogen vi har ventet på. Bogen om 1994-valget. Det er dog ikke en bog kun om dette valg. Den har et dobbelt formål. Dels skal den generelt øge kendskabet til dansk vælgeradfærd i udlandet, dels ønsker forfatterne at bidrage til teoriudviklingen ved at teste forskellige hypoteser om vælgeradfærd, som gennem årene er blevet udviklet i den internationale valgforskning, såsom "...the issue of declining class voting and the emergence of new classes, the issue of value change and generational change, and of new versus old politics, and the issue of the effect of government performance and leadership on the vote" (p. 12). Det er med andre ord en bog om teorier, retninger og påstande inden for vælgeradfærdsforskningen og om langtidstendenser i dansk vælgeradfærd, hvor 1994-valget danner det naturlige slutpunkt for analysen.

Forfatterne beskriver deres teoretiske tilgang som en orientering mod policy positioner og policy afstande som variable, der forklarer vælgernes partivalg. Vælgerne har meninger, der korresponderer med policy positioner på en række politik områder, og disse positioner er konsistent relaterede med vælgernes vurdering og valg af partier og regeringer. Policy positionerne kan henføres til vælgernes værdier, interesser og sociale erfaringer, men de skal også ses som reaktioner på den politik, som regeringerne har ført el-

ler fører. Endvidere er policy positionerne typisk ordnet i den enkelte vælgers bevidsthed langs nogle få dimensioner, der afspejler ideologiske strukturer eller skemaer, som prædisponerer vælgerne til at acceptere eller forkaste specifikke politiske udspil eller symboler fra partierne. Denne tilgang benævner forfatterne semirational eller værdi-rational, til forskel fra de formelle rational choice teorier "prescribing what the voter should do", og fra diskursteori og lignende postmoderne "conceptualisations which tend towards a top-down view of voting behaviour as determined by a struggle among elites" (p. 12).

Selve analysen indledes med en beskrivelse af udviklingen siden 1970'erne i partisystemet og i vælgernes ideologiske grundholdninger. To udviklingstendenser afdækkes. Den ene er de tre gamle partiers genvundne styrke på bekostning af de mindre midterpartier. Den anden er den siden slutningen af 1980'erne indtrufne ideologiske drejning fra venstre mod højre og den mindskede tilslutning til de venstreorienterede partier. En simpel forklaring på, at Socialdemokratiet gik tilbage i vælgertilslutning i 1994-valget trods fremgang på de traditionelle økonomiske succesparametre, kan ligge her. Men den er for simpel. Den hviler på antagelsen om, at vælgernes politiske placering og partivalg stadig er determineret af de gamle økonomiske stridsspørgsmål for eksempel om statens rolle i økonomien, om holdningen til lighed i samfundet og om holdningen til de offentlige velfærdsordninger.

For at få en gyldigere og mere nuanceret forklaring på udfaldet af 1994-valget

Anmeldelser

Ole Borre og Jørgen Goul Andersen, *Voting and Political Attitudes in Denmark. A Study of the 1994 Election*, Århus: Aarhus University Press, 1997, 352 s., 248,00 kr.

Så kom den. Bogen vi har ventet på. Bogen om 1994-valget. Det er dog ikke en bog kun om dette valg. Den har et dobbelt formål. Dels skal den generelt øge kendskabet til dansk vælgeradfærd i udlandet, dels ønsker forfatterne at bidrage til teoriudviklingen ved at teste forskellige hypoteser om vælgeradfærd, som gennem årene er blevet udviklet i den internationale valgforskning, såsom "...the issue of declining class voting and the emergence of new classes, the issue of value change and generational change, and of new versus old politics, and the issue of the effect of government performance and leadership on the vote" (p. 12). Det er med andre ord en bog om teorier, retninger og påstande inden for vælgeradfærdsforskningen og om langtidstendenser i dansk vælgeradfærd, hvor 1994-valget danner det naturlige slutpunkt for analysen.

Forfatterne beskriver deres teoretiske tilgang som en orientering mod policy positioner og policy afstande som variable, der forklarer vælgernes partivalg. Vælgerne har meninger, der korresponderer med policy positioner på en række politik områder, og disse positioner er konsistent relaterede med vælgernes vurdering og valg af partier og regeringer. Policy positionerne kan henføres til vælgernes værdier, interesser og sociale erfaringer, men de skal også ses som reaktioner på den politik, som regeringerne har ført el-

ler fører. Endvidere er policy positionerne typisk ordnet i den enkelte vælgers bevidsthed langs nogle få dimensioner, der afspejler ideologiske strukturer eller skemaer, som prædisponerer vælgerne til at acceptere eller forkaste specifikke politiske udspil eller symboler fra partierne. Denne tilgang benævner forfatterne semirational eller værdi-rational, til forskel fra de formelle rational choice teorier "prescribing what the voter should do", og fra diskursteori og lignende postmoderne "conceptualisations which tend towards a top-down view of voting behaviour as determined by a struggle among elites" (p. 12).

Selve analysen indledes med en beskrivelse af udviklingen siden 1970'erne i partisystemet og i vælgernes ideologiske grundholdninger. To udviklingstendenser afdækkes. Den ene er de tre gamle partiers genvundne styrke på bekostning af de mindre midterpartier. Den anden er den siden slutningen af 1980'erne indtrufne ideologiske drejning fra venstre mod højre og den mindskede tilslutning til de venstreorienterede partier. En simpel forklaring på, at Socialdemokratiet gik tilbage i vælgertilslutning i 1994-valget trods fremgang på de traditionelle økonomiske succesparametre, kan ligge her. Men den er *for* simpel. Den hviler på antagelsen om, at vælgernes politiske placering og partivalg stadig er determineret af de gamle økonomiske stridsspørgsmål for eksempel om statens rolle i økonomien, om holdningen til lighed i samfundet og om holdningen til de offentlige velfærdsordninger.

For at få en gyldigere og mere nuanceret forklaring på udfaldet af 1994-valget

introducerer forfatterne tankegange fra den siden 1970'erne fremvoksende "ny politik" litteratur med dens fremhævelse af bløde postmaterielle værdier, livskvalitet, lov og orden, miljø, immigration som væsentlig forklaringsfaktor på vælgerbevægelserne og ved at kombinere ny og gammel højre med ny og gammel venstre opstiller de fire ideologiske vælger typer: 1) venstrefløjen, som kombinerer det gamle venstre med det nye venstre; 2) de gamle socialister, som kombinerer det gamle venstre med det nye højre; 3) de grønne borgerlige, som kombinerer det nye venstre med det gamle højre og 4) højrefløjen som kombinerer det nye højre med det gamle højre (p.45).

Dernæst suppleres denne todimensionale analysemodel med afstandsmodellen, hvori antagelsen er, at vælgerne er i stand til at placere deres egen såvel som partiernes holdning til en række politiske spørgsmål på en skala og at vælgerne i vid udstrækning sætter deres kryds ved det "nærmeste" parti. Følgelig vil ændringer i vælgertilslutningen for de enkelte partier være et resultat af en ændret politik fra partiernes side eller et skift i holdninger og standpunkttagen hos vælgerne.

De detaljerede analyser i de efterfølgende kapitler kan ikke følges her, men det forekommer mig, at forfatterne lykkes med deres kombination af disse to tilgange, og at de på overbevisende måde argumenterer grundigt og solidt for deres konklusioner. Af de mange konklusioner, der drages undervejs, kan nævnes,

- at regeringens nederlag kan tilskrives, at en del af Socialdemokratiets traditionelle kernevælgere i 1994 var nået frem til den overbevisning, at de borgerlige partier lå tættere på deres holdninger med hensyn til blandt andet EU, rets-, flygtninge- og indvandrerpolitikken,

- at de traditionelle økonomiske spørgsmål ikke længere blev opfattet af vælgerne som mere relevante end en række andre sociale spørgsmål,

- at "ny politik dimensionen" er et potentielt vigtigt perspektiv i forståelsen af dansk vælgeradfærd, da vælgerne tydeligt fordeler sig også langs den dimension, medens de store partier - indtil nu i hvert fald - har lagt hovedvægten i deres kampagner på sociale og økonomiske spørgsmål,

- at selv om forskellen i, hvem arbejdere og ikke-arbejdere stemte på var svækket betydeligt i 1994, spillede erhverv stadig en vigtig rolle for valg af parti, idet især skillelinjen mellem funktionærer i den offentlige og private sektor var vigtig, og at uddannelsesniveaut var afgørende for vælgernes placering langs "ny politik dimensionen",

- at der er konsensus i den danske befolkning om, at niveauet for velfærdsordningerne er det rette, medens uenigheden handler om, gennem hvilke strategier dette niveau kan fastholdes, dvs. om privatisering er en brugbar vej, om hvorledes misbrug kan forhindres og om hvorledes de demografiske forandringer vil påvirke den fremtidige velfærdsstat,

- at tegnebogsafstemning ikke er fremherskende: "In almost all cases where selv-interest dictates one, policy position and ideology a different one, we find the latter to prevail over the former" (p. 332).

Denne opremsning yder selvfølgelig hverken argumentationens forløb eller analysens resultater retfærdighed. Det skal også siges, at nærværende anmelder desværre ikke er i besiddelse af den fulde indsigt i alle de forskellige statistiske metoder, der bringes i anvendelse, til at jeg kan følge forfatterens argumentation til dørs. Dette skal dog alligevel ikke afholde mig fra frivolt at spørge, om man ikke så

at sige næsten kan analysere livet ud af objektet? Den fornemmelse tror jeg godt en og anden kan sidde tilbage med, hvis man begår den fejl at læse bogen i ét stræk. Dertil er værket for kompakt, omstændeligt, detaljeret og teknisk.

For den mindre statistisk begavede læser kan det derfor anbefales i første omgang at læse indledningen, de gode og klare konklusioner der følger efter hvert kapitel samt selvfølgelig den afsluttende og opsamlende konklusion. Dermed kan overblikket skabes og bogens røde tråd træder tydeligere frem. Når den er på plads, kan man dernæst med fordel gå i dybden med de enkelte temaer og problemstillinger, som tages op til detaljeret og grundig analyse i de enkelte kapitler. De kan nemlig godt læses hver for sig, idet de er opbygget, så der først gives en kort forskningsoversigt med præsentation af teorier og litteratur om emnet, dernæst formuleres herudfra hypoteser, som den efterfølgende analyse af det danske data-materiale vil søge at verificere eller falsificere, og de afsluttes med en kort opsamlende konklusion, der bringer analysen videre til næste problem.

For mig står bogens hovedresultat i fremhævelsen af den betydning ideologi og værdier har for vælgernes "policy positions", og i at vælgeradfærden skal ses ud fra en flerdimensionel synsvinkel. I 1970'erne var det tillids-/mistillidsdimensionen, der var den nye dimension, som supplerede den traditionelle venstre-højre akse. Nu er det "ny politik" dimensionen. Men er der andre dimensioner, vi ikke har givet opmærksomhed nok eller slet er blevet opmærksomme på endnu? Jeg kan ikke helt frigøre mig fra den banale, men alligevel relevante konstatering, at forskernes orientering og indretning af spørgeskemaerne i sig selv kan generere en øget interesse for og betydning af nye

dimensioner. Forfatterne er sig selvfølgelig dette bevidst, når de anfører, at tidligere surveys af den dansk vælgerbefolkning er mindre komplette end 1994-surveyen, når det gælder studiet af issue voting. Vi kan derfor ikke afvise, at det altid har fundet sted, idet at vi ikke har haft hverken redskaberne eller opmærksomhed til at afdække omfanget og styrken af den på samme måde, som det nu er lykkedes gennem 1994-undersøgelsen.

Ifølge forfatterne mangler det stadig at blive belyst yderligere, hvorledes de ideologiske og værdimæssige positioner skaber de i en dansk sammenhæng nok så vigtige korttids-fluktuationer i vælgernes partivalg, og hvilken indflydelse den politiske debat (diskurs) har herpå. Selv henviser de flere gange til "the political discourse" som en vigtig faktor. Hvad indholdet er af denne debat, hvordan den foreløber, hvem der styrer den osv., er imidlertid spørgsmål som ligger uden for bogens rammer, men som Borre og Goul Andersen selv påpeger er vigtige at få belyst også i en vælgeradfærdsmæssig kontekst. Og her må den kvantitative metode suppleres med den kvalitative.

Nogen dansk kioskbaser bliver bogen næppe. Sprog og kompleksitet peger på et begrænset dansk publikum uden for universitetsverdenen. Vi må derfor håbe, at forfatterne gennem deres medievirksomhed kan oversætte deres forskningsresultater til brug i den danske debat, da disse er for vigtige til blot at forblive en indforstået diskussion mellem fagfolk og inden for denne snævre kreds endda blot en diskussion blandt dem med et veludviklet kendskab til de statistiske metoder.

Det må - set på baggrund af den seneste udvikling i tilslutningen til de politiske partier som meningsmålingerne har rapporteret - tælle på plussiden for analysens troværdighed og bærekraft, at for-

fatterne for et godt stykke tid siden skrev, at "...the new political dimension is gradually changing the voter base of the parties and generating a potential for unanticipated voter flows" (p. 13). Succesraten med hensyn til politologiske forudsigelser er ellers ikke høj!

Der er grund til at ønske forfatterne og dansk vælgeradfærdsforskning tillykke. De har skrevet et uomgængeligt standardværk om dansk vælgeradfærd, som tillige er et stærkt kort at spille ud på den internationale forskningsarena.

Lars Bille
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Per H. Jensen, *Komparative velfærds-systemer. Kvinders reproduktionsstrategier mellem familien, velfærdsstaten og arbejdsmarkedet*, København: Nyt for Samfundsvidenskaberne, 1996, s. 314, 285,00 kr.

I indledningen til bogen forfæller forfatteren, at formålet er at klarlægge, om der er en særlig skandinavisk "model" for kvinders erhvervsdeltagelse. Denne problemstilling lægger op til en komparativ analyse, og de fire lande, der indgår i analysen er Danmark, Sverige, Storbritannien og Italien, og perioden er 1960 til 1990.

Der er tale om en bred og ambitiøs anlagt helhedsanalyse af dynamikkerne bag kvinders erhvervsarbejde i Vesteuropa. Analysen er opdelt i seks kapitler: 1) Teorier om kvinders reproduktionsstrategier, 2) Undersøgellesdesign, 3) Familien, 4) Velfærdsstaten, 5) Arbejdsmarkedet, og 6) Konklusion. Problemstillingen er ikke ny, ej heller den komparative analyse af kvinders erhvervsdeltagelse,

begge har været centrale for velfærdsstatsforskning, arbejdsmarkedsforskning og kvindeforskningen gennem de sidste 10-15 år. Det nye element i Per H. Jensens komparative analyse er, at den er inspireret af den franske sociolog Pierre Bourdieus habitusbegreb. Bogen er et dristigt forsøg på at udvikle en alternativ forklaringsmodel til studiet af kvinders overgang til erhvervsarbejde i Vesteuropa. Hensigten er ved hjælp af Bourdieus teoretiske ramme at overvinde de individsamfund/aktør-strukturdualismer i forståelsen af kvinders erhvervsdeltagelse, som findes i de gængse sociologiske og økonomiske forklaringer.

Den empiriske analyse, som primært bygger på statistik fra OECD og EUROSTAT, indeholder relativt detaljerede analyser af forandringer i familien, velfærdsstaten og arbejdsmarkedet i Danmark, Sverige, Storbritannien og Italien. Empirisk giver bogen en mængde interessante oplysninger om forskelle og ligheder i de fire landes udvikling i perioden fra 1960'erne til 1990'erne. Det centrale spørgsmål er imidlertid, hvis bogens egne præmisser skal tages alvorligt, om det ambitiøse projekt med at udvikle alternative forklaringsrammer lykkes. Giver anvendelsen af Bourdieus teoretiske ramme ny viden om de skandinaviske velfærdsstaters udviklingsdynamikker, specielt om samspillet mellem kvinders handlemønstre og handlingsorienteringer og forandringer i familien, velfærdsstaten og arbejdsmarkedet? Jeg har selv i samarbejde med en række feministisk inspirerede forskere kritiseret de dominerende forklaringsrammer, specielt Gøsta Esping-Andersens "regime" model, som bygger på en mandlig norm og ignorerer kønsrelationerne. Det er originalt, at forfatteren forsøger at anvende Bourdieu i en komparativ analyse, og jeg var spændt på,